

Дослідження впливу страху на формування образу українського екранного героя в освітніх програмах мистецького профілю ЗВО України

Пономаренко Олександра Анатоліївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
05.12.2023	Освіта/Педагогіка	378.1:784.9

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10334412>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Метою дослідження є аналіз освітніх програм мистецького спрямування для виокремлення освітніх компонентів, інтегральної компетентності та програмних результатів навчання, дотичних до демонстрації страху. При проведенні дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання: критичний аналіз, узагальнення та систематизація літературних джерел, індукція та класифікація, аналіз чинних понять. Було визначено поняття страху як емоції, що виникає у випадку реальної чи уявної загрози психічному, чи соціальному добробуту людини. У ході дослідження було узагальнено наукові положення, що стосуються феномена страху в сучасному суспільстві. Також було з'ясовано, що страх виконує низку функцій, аналіз яких має важливе теоретико-методологічне значення для осмислення досліджуваної проблеми. До основних функцій страху віднесено: оцінну, синтезувальну, стимулюючу, мобілізуючу та регулюючу. Встановлено найбільш поширені способи демонстрації психологічного стану страху українського екранного героя: лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні, психологічні, невербальні та кінематографічні. Проаналізовано освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (галузь знань 02 «Культура і мистецтво») за спеціальностями 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» та 026 «Сценічне мистецтво», а також освітні компоненти та складові інтегральної компетентності, які дотичні до вивчення впливу страху на формування образу українського екранного героя. Розкрито вплив страху на формування образу героя в освітніх програмах мистецького профілю. Оскільки психологічний стан страху може демонструватися за допомогою лінгвокогнітивних та лінгвостилістичних, психологічних, невербальних та кінематографічних способів, їх систематизовано відповідно до програмних результатів навчання. Доведено, що програмні результати навчання забезпечують формування мистецьких компетентностей здобувачів освіти та розвиток навичок використання психологічного стану страху у процесі формування образу екранного героя.

Ключові слова: страх, екранний герой, мистецька освіта, аудіовізуальне мистецтво, сценічне мистецтво, освітня програма, інтегральна компетентність, програмні результати навчання.

¹ викладач, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Україна, 01054, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 40, ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0673-108X>

Investigation of impact of fear on formation of image of Ukrainian hero on the screen in educational programs of arts profile in the institutions of higher education of Ukraine

Annotation. *The aim of the research* is to analyze educational programs of arts profile to outline educational components, integral competency, and program results of education applied to demonstrate the emotion of fear. To conduct the research, we used general scientific methods of cognition such as critical analysis, generalization and systematization of literature sources, induction and classification, analysis of the existing notions. We defined the notion of fear as an emotion taking place when a person faces a real or imaginary threat to his/her psychic or social welfare. During the investigation we generalized scientific statements related to a phenomenon of fear in modern society. Also, we found that fear perform a number of functions and their analysis is very important for theoretical and methodological understanding of the topic we studied. Main functions of fear include the following: evaluation, synthesis, mobilization, and regulation. We revealed the most spread methods of demonstration of psychological state of fear by a Ukrainian hero on the screen. They are the following: linguisticognitive and linguistylistic, psychological, non-verbal, and cinematic. We analyzed educational programs for students studying at the first (bachelor's) level of higher education (field of knowledge 02 «Culture and arts») on specialities 021 «Audiovisual arts and production» and 026 «Scenic arts», and also educational components and integral competency applied for explanation of impact of fear on formation of image of Ukrainian hero on the screen. We described the impact of fear on formation of image of hero in educational programs of arts profile. Since psychological state of fear can be demonstrated with the use of linguisticognitive and linguistylistic, psychological, non-verbal, and cinematic methods, we systematized them according to program results of education. we proved that program results of education ensure formation of arts competences among students and influence their skills of using psychological state of fear in the process of formation of image of screen character.

Keywords: fear, screen hero, arts education, audiovisual arts, scenic arts, educational program, integral competency, program results of education.

Вступ

Повномасштабні бойові дії на території України, інформаційно-психологічна операція, спрямована проти українців, наростання соціально-психологічної дезорієнтації населення у зв'язку з карантинном та режимом надзвичайної ситуації через пандемію COVID-19, збільшення вразливих категорій населення, високий рівень безробіття, ймовірність терористичної загрози обумовили той факт, що однією з актуальних проблем постає збереження та стабілізація психологічного стану населення нашої держави. Водночас бойові дії, ракетні обстріли, необхідність зміни місця проживання, атаки по енергетиці негативно вплинули на баланс емоцій та сприяли підвищенню стресу серед громадян [1].

Аналіз емоційного стану українців протягом останніх двох років показав, що руйнівні зміни навколишнього середовища є причиною емоційних потрясінь та страху у значної частини населення. Страх стає об'єктивним фактором, який значною мірою впливає на усі суспільні процеси. Результати дослідження соціологічної групи «Рейтинг», проведеного у серпні 2023 року, свідчать, що страх є однією з панівних емоцій українців, адже його відчують 17 % опитаних. Більшості респондентів також притаманне почуття суму (43 %) та гордості за свою країну (74 %). Страх найбільше відчують люди середнього віку, а за гендерним розподілом – жінки [2]. Глобальні зміни у XXI столітті негативно впливають на психоемоційний стан українців, що проявляється в трансформації позитивного світогляду та посиленні страху.

В літературі та аудіовізуальному мистецтві страх – одна з найбільш поширених маркувальних емоцій, оскільки націлена безпосередньо на адресата та здатна викликати не лише сильні почуття, а також допомагає читачеві чи глядачеві психологічно підготуватися до екстремальної ситуації, отримати енергію для боротьби з ворогом, відчувати праведний гнів та підвищити власні адаптивні ресурси [3; 4]. Очевидно, що відображення страху в екранному наративі є важливою науковою проблемою українського академічного дискурсу, а дослідження впливу страху на формування образу українського екранного героя в освітніх програмах необхідне для організації майбутніх фахівців мистецького спрямування в закладах вищої освіти (далі – ЗВО).

Теоретичну основу дослідження психолого-педагогічних аспектів страху становлять наукові розвідки К. Борисенко [1], О. Вовк [3], О. Іщук [5], К. Мельник та Н. Тертичної [6]. Детальний аналіз психологічного феномену страху та підходи до його вивчення представлено в працях О. Резніченко [7], О. Стуліки та П. Неделько [8]. Г. Мартін [4] та Н. Сидорова [9] досліджували особливості появи та відчуття емоції страху, а також його вплив на порушення психологічного балансу. Водночас результати психологічних та педагогічних досліджень, що стосуються переживання страхів у дорослому віці представлено у публікаціях О. Саріогло, І. Гірчук та Л. Герасименко [10].

Значну кількість досліджень присвячено аналізу медіапростору сучасного суспільства [11], специфіці та різновидам кіносюжетів у сучасних засобах масової інформації (ЗМІ) [12] та тенденціям сценічного мистецтва в період соціокультурних трансформацій [13]. Особливу увагу слід звернути на результати наукових досліджень О. Кирилюк [14], С. Шевальє та О. Дзинглюк [15], які розкривають підходи та способи формування образу героя на екрані в умовах інформаційної війни, а також вираження емоції страху персонажами сценічних чи кінематографічних проєктів.

Слід зазначити, що тема мистецької освіти та створення мистецького освітнього простору розкрита в дослідженнях А. Медведевої, Р. Муравіна [13] та Н. Булавіної [15]. Водночас проблема формування фахових навичок у здобувачів освіти мистецького профілю потребує детального аналізу освітніх програм, які використовуються у ЗВО України, та систематизації програмних результатів навчання відповідно до мистецьких компетенцій, необхідних для формування образу героя на екрані.

Метою статті є аналіз освітніх програм мистецького спрямування для виокремлення освітніх компонентів, складових інтегральної компетентності та програмних результатів навчання, дотичних до демонстрації страху під час формування образу українського екранного героя.

Завдання статті.

1. Проаналізувати психолого-педагогічну категорію страху та дати її означення, узагальнити наукові положення, що стосуються феномена страху в сучасному суспільстві, а також пояснити функції страху.
2. Встановити найбільш поширені способи демонстрації психологічного стану страху українського екранного героя.
3. Розглянути особливості сучасної вищої мистецької освіти в Україні.
4. Проаналізувати освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (галузь знань 02 «Культура і мистецтво») за спеціальностями 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» та 026 «Сценічне мистецтво», а також освітні компоненти та складові інтегральної компетентності, які дотичні до вивчення впливу страху на формування образу українського екранного героя.

5. Систематизувати способи демонстрації психологічного стану страху українського екранного героя відповідно до програмних результатів навчання, відображених в освітніх програмах ЗВО України.

Матеріали та методи. З метою проведення дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання. Проведено детальний аналіз наукових статей, монографій, матеріалів конференцій, навчальних посібників, що стосуються аналізу поняття страху, здійснено теоретичне дослідження страху як психолого-педагогічного явища, а також окреслено сучасне мистецьке освітнє середовище в закладах вищої освіти (ЗВО) України та проаналізовано особливості підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування (освітні компоненти, мистецькі компетентності, якості).

Використовувалися такі методи наукового дослідження як: критичний аналіз, узагальнення та систематизація літературних джерел, індукція та класифікація, аналіз чинних понять. Особлива увага приділялась аналізу освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» та 026 «Сценічне мистецтво»), які використовують в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ), Київському міжнародному університеті, Київському університеті імені Бориса Грінченка, Міжнародному гуманітарному університеті (м. Одеса) та Академії культури і мистецтв (м. Ужгород). Результати аналізу освітніх програм спрямовані на виявлення освітніх компонентів, що стосуються впливу страху на формування образу українського екранного героя, та забезпечення ними програмних результатів навчання та формування інтегральної компетентності здобувача освіти.

Дослідження було організоване у три етапи. На першому етапі (травень-серпень, 2023 року) був здійснений аналіз психолого-педагогічної та мистецької літератури, систематизація основних понять, узагальнення інформації, що стосується пояснення механізмів страху, його функцій в становленні образу екранного героя та окреслення підходів до формування українського героя на екрані в умовах інформаційної війни. На другому етапі (серпень-вересень, 2023) було вивчено освітні програми мистецького спрямування та проаналізовано освітні компоненти, які забезпечують аспект формування образу українського екранного героя та демонстрацію страху через аудіовізуальне та сценічне мистецтво. На третьому етапі (жовтень-листопад, 2023) було детально описано вплив страху на формування образу українського екранного героя на основі освітніх програм підготовки бакалаврів аудіовізуального мистецтва та виробництва, а також сценічного мистецтва.

Результати

Страх є однією з базових емоцій людини, яка проявляється протягом усього життя. На різних історичних етапах людство відчуває тривогу та страх, формує фобії та зазнає впливу потужних психотравматичних факторів. Сучасне суспільство переживає один із найдраматичніших періодів своєї історії та відчуває страх або великий психологічний дискомфорт через безпекові, політичні, соціальні, екологічні та економічні проблеми, швидкі технологічні зміни, незадоволеність загальноприйнятими соціальними цінностями.

Страх – це емоція, що виникає у випадку реальної чи уявної загрози психічному, чи соціальному добробуту людини, а інколи і її існуванню, її цінностям, ідеалам та принципами [6]. Також страх розглядають як психічний стан, пов'язаний з неприємними переживаннями і який викликає дії, спрямовані на самозбереження [5], а також як реакцію індивідів і груп на травмогенні зміни навколишнього середовища [7]. Високий рівень актуальних страхів співвідноситься з високим рівнем тривожності у ситуації невизначеності [8].

Аналіз наукової літератури дає можливість узагальнити деякі міркування, що стосуються феномена страху в сучасному суспільстві:

- по-перше, страх має накопичувальну властивість [5]. Особливо це стосується складних періодів чи повторюваних екстремальних ситуацій (пандемія, війна тощо), адже ЗМІ кожного дня висвітлюють новини щодо ракетних обстрілів, збільшення кількості жертв російської агресії, картини руйнувань інфраструктури, що, своєю чергою, є вагомим підґрунтям для розвитку страху та збільшенню його впливу на психоемоційний стан людини;
- по-друге, психологічний механізм страху полягає в тому, що, приймаючи будь-яке важливе рішення, людина бере на себе відповідальність за його ймовірні наслідки [6];
- по третє, страх – це універсальний феномен, який пронизує всі аспекти буття сучасної особистості [5];
- по четверте, страхи часто стають результатом інформаційно-психологічної кампанії, а екранні наративи активізують зміни поведінки, трансформацію ціннісних орієнтирів та переформатування характеру, а поширення інформації, яка дестабілізує розповсюджує сильний страх, песимізм і пасивність [11];
- по-п'яте, панівними страхами за сьогоднішніх обставин військових дій та загрози життю є страх втрати близьких, страх майбутнього та страх смерті [8];
- по-шосте, страх – це соціальне явище, показник прояву якого безпосередньо залежить від загального рівня освіченості, ерудованості суб'єкта [7].

Досліджуючи вплив страху, можемо стверджувати, що він виконує низку функцій, аналіз яких має важливе теоретико-методологічне значення для осмислення досліджуваної проблеми. Так, основні функції страху включають: оцінну, синтезувальну, стимулюючу, мобілізуючу та регулюючу. Функції страху схематично зображені на рисунку 1.

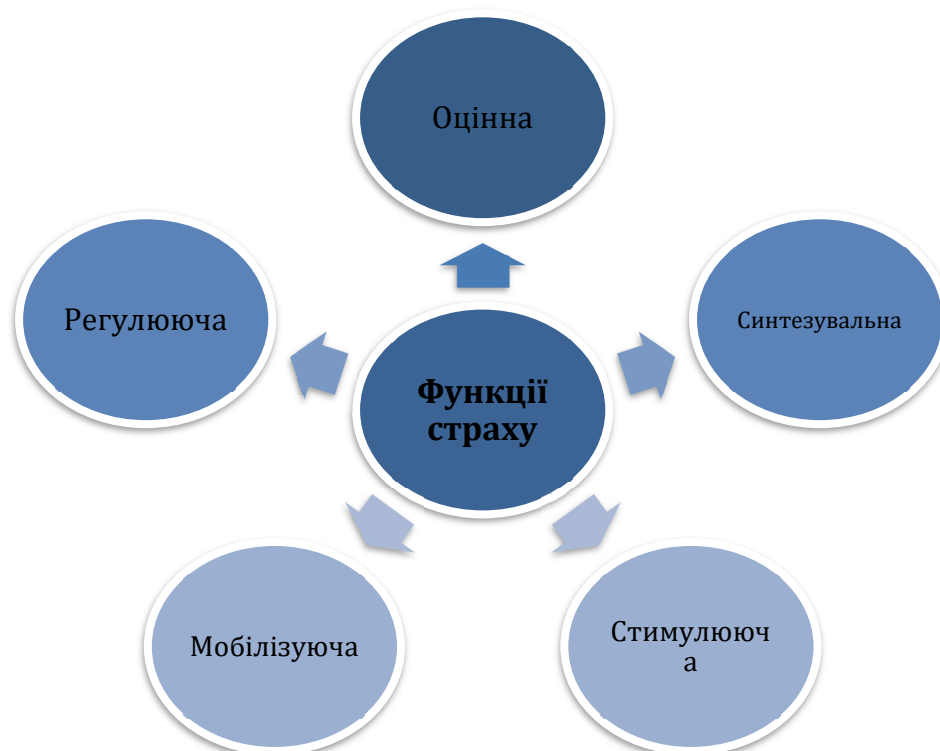

Рис. 1. Аналіз функції страху

Джерело: [7; 9; 10].

Оцінна функція стосується визначення самодостатності рис індивіда та реалізації поведінки в навколишньому середовищі з урахуванням оцінки небезпеки [9].

Синтезувальна функція передбачає можливість страху синтезувати цілісну картину ситуації, яка створює негативні емоції [9].

Стимулююча зумовлена бажанням уникнути негативних емоцій та перейти у безпечне середовище, де буде відсутнє джерело страху [10].

Мобілізуюча функція полягає у тому, що під впливом страху людина активізує енергію та акумулює сили організму, які необхідні для подолання критичної ситуації [10].

Регулююча функція тяжіє до здатності людини регулювати свою діяльність під час небезпеки [7; 10].

Дослідження страху дозволяє глибше зрозуміти емоційну сферу людини, його вплив на поведінку, впевненість, рішучість та психологічну готовність до діяльності. Також дослідження дозволяє виділити комплекс психологічних якостей, які забезпечують вияв страху та формування образу українського героя.

Направлення сучасного аудіовізуального та сценічного мистецтва на культивування цінності власного комфорту та уникнення небезпеки впливає на створення образу сучасного екранного героя, головне завдання якого – подолання наявних проблем. У зв'язку з цим, підходи до презентації героя зазнали значних змін, і ми бачимо на екрані людину з тими ж почуттями і переживаннями, які притаманні кожному глядачеві. Герой аудіовізуальної та сценічної культури представляє усі особливості ментальності сучасного українця, який боїться війни, відчуває страх, тривогу, сум, розгубленість, розпач, паніку, істеріку, напружено очікує на катастрофу, що може статися, та живе надіями на краще майбутнє, а також проявляє моральну силу під час подолання страху.

Аналіз наукової літератури, а також змістового наповнення театральних проєктів, кінофільмів, інформації ЗМІ та соціальних мереж дав нам можливість встановити найбільш поширені способи демонстрації психологічного стану страху українського екранного героя [12; 14; 15]. До них відносимо лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні, психологічні, невербальні та кінематографічні способи. Проаналізуємо їх детальніше.

Лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні способи відображення страху в мові включають використання лексем, що називають страх; іменників та займенників, які позначають опонента чи ворога; неповних речень, які передають емоційне збудження; військових термінів та жаргонізмів; негативних прикметників та мовних одиниць, які описують дію як небезпечну; власних назв.

Психологічні способи стосуються створення глядачеві «ефекту присутності» через емоційно наповнений контент, професійну гру актора; зосередження уваги на поточному моменті на екрані; занурення в екранний наратив; відсутність розсіювання уваги через зайві подразники; мінімізація діалогічного мовлення.

Невербальні способи включають жести та міміку героя; повернення до спогадів; використання прийому сну та марення, під час якого екранний герой демонструє свої внутрішні страхи; мовчазна сцена.

Кінематографічні способи передбачають якісну роботу режисера, оператора та звукорежисера та вимагають використання звукових, світлових та сценічних ефектів.

Нині вищій освіті необхідне мистецьке спрямування інноваційного розвитку [13], спрямоване на підготовку фахівців, які здатні створювати висококультурне середовище, виробляти якісний аудіовізуальний та сценічний продукт, а також відображати у своїх творах зміни в ролі та статусі людини, трансформації її психологічних характеристик та траєкторії прийняття усвідомлених рішень.

Підготовка майбутніх фахівців мистецького профілю здійснюється в ЗВО, які мають дотримуватися державних освітніх стандартів, що, своєю чергою, задають чітке дисциплінарне розділення із точним погодинним розподілом на вивчення конкретного предмета, окреслюють вимоги до обов'язкових результатів навчання та мистецьких компетентностей здобувача, дають загальну характеристику змісту навчання [16].

Проаналізуємо освітньо-професійні програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (галузь знань 02 Культура і мистецтво) за спеціальністю 021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво [17; 18; 19] та 026 Сценічне мистецтво [20; 21], а також освітні компоненти та складові інтегральної компетентності, які дотичні до вивчення впливу страху на формування образу українського екранного героя. Аналіз освітніх програм та освітніх компонентів представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз освітніх програм підготовки майбутніх фахівців мистецького профілю та освітніх компонентів

ЗВО	Освітня програма	Інтегральна компетентність	Освітні компоненти
Київський міжнародний університет	Аудіовізуальне мистецтво і виробництво (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»)	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та розв'язувати практичні проблеми у сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва, або у процесі навчання, що передбачає застосування методів теорії та історії аудіовізуального мистецтва і виробництва, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	Культура мовлення Основи режисури аудіовізуального твору Основи драматургії Сценографія театру, кіно і телебачення Звук та музика в кіно та на телебаченні Медіапсихологія Професійна сценарна та режисерська майстерність Майстерність актора Тележурналістика Основи відеозйомки і кінотелетехніки
Київський університет імені Бориса Грінченка	Ведучий телевізійних програм (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»)		Акторська майстерність Майстерність ведучого в кадрі Стиль та імідж ведучого в кадрі Медіапсихологія Медіалінгвістика та креативне письмо Сценарна майстерність Проектна діяльність в аудіовізуальній сфері Біографічні наративи в портретній документалістиці

			Основи режисури аудіовізуального твору
Міжнародний гуманітарний університет	Аудіовізуальне мистецтво і виробництво (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»)		Акторська майстерність Культура екранного мовлення Основи драматургії Операторська справа та основи монтажу Звук та музика у кіно Освітлення, колористика та композиція фільму Режисура прямого ефіру Сценографія та мізансценування
Академія культури і мистецтв	Сценічне мистецтво (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»)	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері сценічного мистецтва із застосуванням теорій та методів мистецтвознавства, театральної педагогіки, психології творчості, культурології.	Танець Грим Сценічний рух і пластика Сценічна мова Майстерність актора Вокальне мистецтво
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв	Акторська майстерність (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»)		Психологія творчості Основи акторської майстерності та режисури Акторська майстерність Сценічне мовлення Голосовий тренінг Сценічний спів Пластичне виховання Студія театралізованих видовищ

Джерело: розроблено автором.

Аналіз освітніх програм свідчить, що освітні компоненти, сплановані та організовані ЗВО для досягнення здобувачами освіти програмних результатів навчання відрізняються, проте орієнтовані на формування типової інтегральної компетентності фахівця мистецького профілю.

Розкриємо вплив страху на формування образу українського екранного героя в освітніх програмах мистецького профілю. Зважаючи на те, що психологічний стан страху може демонструватися за допомогою лінгвокогнітивних та лінгвостилістичних, психологічних, невербальних та кінематографічних способів, систематизуємо їх відповідно до програмних результатів навчання. Систематизація вимог до

використання способів демонстрації страху екранних героїв відповідно до програмних результатів навчання згідно з освітніми програмами представлено у Таблиці 2.

Таблиця 2

Систематизація вимог до використання способів демонстрації страху екранних героїв відповідно до програмних результатів навчання

Способи	Програмні результати навчання
Лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні способи	Володіти методами та прийомами редакторсько-сценарної/ продюсерської/ режисерської/ операторської/ звукорежисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів [17; 18; 19].
	Створювати драматургічну концепцію та сценарій аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів [17; 18; 19].
	Генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі [17; 19].
	Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценічного мистецтва [20; 21].
	Виявляти високий рівень мовленнєвої культури, артистизм [17; 18; 19].
	Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір [21].
	Знати, розуміти і використовувати у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів [17; 18; 19].
	Знати основні закони акторської майстерності, володіти виконавськими вміннями, виявляти мовну та мовленнєву компетентність, володіння сценічним мовленням, розкривати внутрішній світ, соціальні, психологічні та національні риси персонажа [20].
Психологічні способи	Знати, розуміти і використовувати у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів [17; 18; 19].
	Забезпечувати виразність при втіленні авторського задуму аудіовізуального твору [17; 18; 19].
	Виявляти високий рівень мовленнєвої культури, артистизм [17; 18; 19].
	Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір [20; 21].
	Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки [21].
	Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну саморегуляцію [20; 21].

	Знати основні закони психології творчості [20;21].
	Виявляти високий рівень психологічної культури професійної діяльності на рефлексивній основі, здатність до самоаналізу [18].
Невербальні способи	Володіти методами та навичками роботи зі знімальною та освітлювальною технікою та обладнанням [17; 18; 19].
	Володіти методами та навичками роботи зі звукозаписувальною та звуковідтворювальною технікою та обладнанням [17; 18; 19].
	Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння [20; 21].
	Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки [20; 21].
	Аналізувати та враховувати естетичні запити глядачів [20; 21].
	Знати, розуміти і використовувати у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів [18].
Кінематографічні способи	Забезпечувати підготовчий, виробничий та поствиробничий етапи створення (виробництва) аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів [17; 18; 19].
	Володіти методами та навичками роботи з монтажною технікою та програмним забезпеченням [17; 19].
	Обирати оптимальні художньо-виражальні та технічні засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проєкту)[20; 21].
	Володіти методами та навичками роботи зі знімальною та освітлювальною технікою та обладнанням [17; 18; 19].
	Володіти методами та навичками роботи зі звукозаписувальною та звуковідтворювальною технікою та обладнанням [17; 18; 19].
	Знати основні закони акторської майстерності, володіти виконавськими вміннями, виявляти мовну та мовленнєву компетентність, володіння сценічним мовленням, розкривати внутрішній світ, соціальні, психологічні та національні риси персонажа [20].

Джерело: розроблено автором

Отже, сукупність програмних результатів навчання забезпечують формування мистецьких компетентностей здобувачів освіти та розвиток навичок використання психологічного стану страху для формування образу екранного героя за допомогою лінгвокогнітивних та лінгвостилістичних, психологічних, невербальних та кінематографічних способів.

Висновки

В літературі та аудіовізуальному мистецтві страх – одна з найбільш поширених маркувальних емоцій, оскільки націлена безпосередньо на адресата та здатна викликати не лише сильні почуття, а також допомагає читачеві чи глядачеві психологічно підготуватися до екстремальної ситуації, отримати енергію для боротьби з ворогом, відчувати праведний гнів та підвищити власні адаптивні ресурси. Під час дослідження доведено, що відображення страху в екранному наративі є важливою науковою проблемою українського академічного дискурсу.

Пояснено страх як емоцію, що виникає у випадку реальної чи уявної загрози психічному, чи соціальному добробуту людини, а також як психічний стан, пов'язаний з неприємними переживаннями і який викликає дії, спрямовані на самозбереження. На основі аналізу наукової літератури узагальнено положення, що стосуються феномена страху в сучасному суспільстві. З'ясовано, що страх має накопичувальну властивість, а психологічний механізм страху полягає в тому, що людина бере на себе відповідальність за його ймовірні наслідки. Також доведено, що страх – це універсальний феномен, він є часто результатом інформаційно-психологічної кампанії, а панівними страхами в умовах воєнного стану та загрози життю є страх втрати близьких, страх майбутнього та страх смерті. Крім того, окреслено, що страх – це соціальне явище, показник прояву якого безпосередньо залежить від загального рівня освіченості, ерудованості суб'єкта. Розкрито, що страх виконує низку функцій, аналіз яких має важливе теоретико-методологічне значення для осмислення досліджуваної проблеми. Основні функції страху включають: оцінну, синтезувальну, стимулюючу, мобілізуючу та регулюючу.

Ми дійшли висновку, що вивчення страху допомагає краще зрозуміти закономірності розвитку емоційної сфери людини, вплив страхів на її поведінку в повсякденному житті, впевненість та рішучість, психологічна готовність до здійснення діяльності. Водночас сучасне аудіовізуальне та сценічне мистецтво спрямоване на культивування цінності власного комфорту та уникнення небезпеки впливає, а це впливає на створення образу сучасного екранного героя. Встановлено, що нині найбільш поширеними способами демонстрації психологічного стану страху українського екранного героя є лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні, психологічні, невербальні та кінематографічні способи.

На основі аналізу освітніх програм підготовки здобувачів мистецького профілю вивчено освітні компоненти та складові інтегральної компетентності, які дотичні до вивчення впливу страху на формування образу українського екранного героя. Також розкрито вплив страху на формування образу українського екранного героя в освітніх програмах мистецького профілю, способи демонстрації страху на екрані систематизовано відповідно до програмних результатів навчання.

Надалі дослідження будуть спрямовані на розробку та експериментальну перевірку змістового компонента моделі підготовки фахівців мистецького профілю в ЗВО України з урахуванням використання способів демонстрації страху на екрані та формування українського екранного героя, який переживає страх та знаходиться в неприємній ситуації.

Список використаних джерел

1. Борисенко К. О. Сутнісна характеристика поняття «резильєнтність» у науковій літературі *Сучасні тенденції розвитку науки, освіти, технологій та суспільства* : зб. тез доп. міжнар. науково-практ. конф., м. Полтава, 12 верес 2023 р. Полтава : ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 8–10. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/09/12-1.html> (дата звернення: 16.11.2023).

2. Уявлення про патріотизм та майбутнє України: соціологічне дослідження до Дня Незалежності. Соціологічна група «Рейтинг» URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_independence_august_2023.pdf (дата звернення: 16.11.2023).
3. Вовк О. В. Маніфестація емоції жаху крізь призму описів емоційних станів персонажів-жертв. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2019. № 5. С. 23–29. с <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-5-4> (дата звернення: 16.11.2023).
4. Martin G. N. (Why) do you like scary movies? A review of the empirical research on psychological responses to horror films. *Frontiers in Psychology*. 2019. № 10. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02298> (дата звернення: 16.11.2023).
5. Іщук О. Актуальні страхи молоді, пов'язані з професійною діяльністю в умовах пандемії коронавірусу COVID-19: психологічний аналіз. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2020. № 2–3 (20). С. 60–71. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2020.2.20.6> (дата звернення: 16.11.2023).
6. Мельник К. С., Тертична Н. А. Особливості соціальних страхів у юнацькому віці. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 9 (14). С. 634–643. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-634-643](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-634-643) (дата звернення: 16.11.2023).
7. Резніченко О. О. Страх як психологічний феномен: сучасні концепції та підходи до вивчення. *Досягнення сучасної психологічної науки* : Матеріали II Всеукр. науково-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених, м. Вінниця, 26 берез. 2020 р. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2020. С. 89–94. URL: <https://jamp.donnu.edu.ua/article/view/7890> (дата звернення: 16.11.2023).
8. Стуліка О., Неделько П. Особливості переживання страху та тривожності в юнацькому віці. *Молодий вчений*. 2022. № 11 (111). С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-11-111-5> (дата звернення: 16.11.2023).
9. Сидорова Н. М. Ліки від страху. Аналітичний огляд літератури. *Сучасні аспекти військової медицини*. 2021. № 28-2. С. 173–188. DOI: <https://doi.org/10.32751/2310-4910-2021-28-2-15> (дата звернення: 16.11.2023).
10. Саріогло О., Гірчук І., Герасименко Л. Переживання екзистенційних страхів у дорослому віці. *Молодий вчений*. 2022. № 1(101). С. 144–148. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-1-101-30> (дата звернення: 16.11.2023).
11. Данильян О., Дзьобань О. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 3 (54). С. 11–29. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.54.265589> (дата звернення: 16.11.2023).
12. Максимович М. Специфіка та різновиди кіносюжетів у сучасних ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2023. № 1 (5). С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.23939/sjs2023.01.033> (дата звернення: 16.11.2023).
13. Медведєва А., Муравін Р. Сценічне мистецтво в період соціокультурних трансформацій. *Збірник наукових праць*. 2019. № 26 (1–2019). Ч. 2. С. 128–136. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2019-26-2.128-136> (дата звернення: 16.11.2023).
14. Кирилук О. Л. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2020. № 8. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.14> (дата звернення: 16.11.2023).
15. Шевальє С. Б., Дзинглюк О. С. Лінгвостилістичні засоби створення психологічного портрета (за романом С. Андрухович «Фелікс Австрія»). *Науковий вісник*

- Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2020. № 44. С. 74–76. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.17> (дата звернення: 16.11.2023).*
16. Булавина Н. Освітній простір візуального мистецтва України. *Сучасне мистецтво*. 2021. № 17. С. 105–118. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248434> (дата звернення: 16.11.2023).
 17. Освітньо-професійна програма «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Київ : Київський міжнародний університет, 2023. 29 с. URL: https://kymu.edu.ua/upload/pdf_files/osvitno_profesiyna_prohrama_audiovizualne_mi_stetstvo_bakalavr_2023.pdf (дата звернення: 16.11.2023).
 18. Зміни до освітньо-професійної програми 021.00.01 «Ведучий телевізійних програм» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 24 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/fufkm/OPP_VTP_2023.pdf (дата звернення: 16.11.2023).
 19. Освітньо-професійна програма «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2022. 18 с. URL: https://docs.mgu.edu.ua/docs/audio_mustetstvo_ta_vurobbakalavr/opn%20021%20audiovizualne%20mистецтво%20та%20виробництво%20бакалавр.pdf (дата звернення: 16.11.2023).
 20. Освітньо-професійна програма «Акторська майстерність» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 026 Сценічне мистецтво галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Київ : Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2023. 18 с. URL: https://nakkim.edu.ua/images/Instytutu/abiturientam/OPNn/026_OP_aktor_maister_b_nova_2023.pdf (дата звернення: 16.11.2023).
 21. Освітньо-професійна програма «Сценічне мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 026 Сценічне мистецтво галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Ужгород : Академія культури і мистецтв, 2023. 22 с. URL: <https://akim.uz.ua/img/Навчання/Освітні%20програми/Бакалавр/2023-2024/ОП%20СЦЕНІЧНЕ%20МИСТЕЦТВО%202023.pdf> (дата звернення: 16.11.2023).